

שימו לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות.
יש לענות על השאלות על פי הנחיות אלה.

תנ"ך

לבתי ספר דתיים

הוראות

א. משך הבחינה: שתיים ורבע.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה חלקים.

מן החלקים א-ב יש לענות
על ארבע שאלות לבחירתכם.

חלק א	–	בראשית	{	84	–	(21x4)	נקודות
חלק ב	–	ישעיה		16	–	(16x1)	נקודות
חלק ג	–	ישעיה, יונה, ותהלים		100	–	סך הכול	נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: תנ"ך שלם בלי פירושים.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

שימו לב: העתקה של דברי פרשן בלי הסבר לא תיחשב לתשובה.

ענו על ארבע מן השאלות 1-7 (לכל שאלה – 21 נקודות).

חלק א – בראשית

1. פרק י"ב

א. עיינו בפסוקים א'–ג' ובפסוק י'.

לדעת כמה מפרשים, בפסוקים אלה מתוארים שני ניסיונות שבהם ניסה ה' את אברהם.

(1) על פי פסוקים אלה, מה הם שני הניסיונות שבהם ניסה ה' את אברהם? בתשובתכם הסבירו את הקושי שעימו נדרש

אברהם להתמודד בכל אחד מן הניסיונות.

(2) על פי פירוש שלמדתם, כיצד התמודד אברהם עם הניסיון השני? נמקו את תשובתכם.

(8 נקודות)

ב. עיינו בפרק כ"ב, פסוק א'.

רמב"ן (לפסוק א') – "עניין הניסיון הוא לדעתי, בעבור היות מעשה האדם רשות מוחלטת בידו, אם ירצה יעשה ואם לא ירצה לא יעשה, יִקְרָא 'ניסיון' מצד המנוסה, אבל המנוסה יתברך [הקב"ה] יצווה בו להוציא הדבר מן הכוח אל הפועל, להיות לו שכר מעשה טוב, לא שכר לב טוב בלבד. ודע כי ה' צדיק יבחן (תהלים י"א, ה'), כשהוא יודע בצדיק שיעשה רצונו וחפץ להצדיקו, יצווה אותו בניסיון, ולא יבחן את הרשעים אשר לא ישמעו. והנה כל הניסיונות שבתורה לטובת המנוסה".

על פי הרמב"ן, מטרת הניסיון היא "להוציא הדבר מן הכוח אל הפועל".

הסבירו את המושגים "הכוח" ו"הפועל", וכתבו מהי התועלת בהוצאת דבר מן הכוח אל הפועל על פי הרמב"ן.

(8 נקודות)

ג. המקור שלפניכם מעובד על פי הרב שלום נח ברזובסקי ("נתיבות שלום"):

כל ניסיונות החיים העוברים על האדם, הרי הם כולם להנאתו ולטובתו, שמובילים את האדם להשיג תכליתו, שעל ידי שיתגבר על הניסיונות יוכל להגיע לתיקונו וייעודו בעולמו.

זהו פירוש "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך", לך לך... אל ייעודך, אל תיקון נשמתך.

על פי ה"נתיבות שלום", מהי מטרת הניסיון? הסבירו כיצד הוא למד זאת מן המילים "לך לך". (5 נקודות)

2. פרק י"ח

א. עיינו בפסוקים ט'–ט"ו.

(1) הסבירו מדוע צחקה שרה ומהי תגובת ה' על צחוק זה.

(2) על פי מה שלמדתם, מהי השאלה המתעוררת מדברי ה' "וְאַנִּי זֶקֶנָה" שבפסוק י"ג, ומהי התשובה על שאלה זו? (8 נקודות)

ב. עיינו בפסוקים כ"ג–ל"ג.

(1) מהי הטענה של אברהם בפסוק כ"ג, ומהי הטענה של אברהם בפסוק כ"ד?

(2) "הֲיֵנָה נָא הוֹאֵלֶתִי לְדַבֵּר אֶל ה' וְאַנֹכִי עֹפֵר וְאֶפֶר" (פסוק כ"ז).

רד"ק (לפסוק כ"ז): "ואנכי עפר ואפר" – ואף על פי שאנכי עפר ואפר לדבר כנגד כבודו ודיבורו וכנגד משפטו, לא באתי אלא ללמוד ולדעת משפטו איך הוא."

על פי רד"ק, הסבירו מה ביקש אברהם להבהיר באמצעות המילים "וְאַנֹכִי עֹפֵר וְאֶפֶר".

(8 נקודות)

ג. עיינו בפרק ו', פסוק י"ג, ובפרק י"ח, פסוקים כ"ג–כ"ד.

רד"צ הופמן (לפרק י"ח, פסוק כ"ג): "זוהי הפעם הראשונה שאדם ניגש אל האלוקים כדי להתפלל על זולתו. כאשר נמסר לנוח שְׂפָלָה [כיליון] נגזרה על דור המבול, לא הייתה בפיו אפילו מילה אחת של תפילה למען האנושות השפוטה... מסתבר... שייעודו של אברהם להיות 'אב המון גוים' (פרק י"ז, פסוק ה'), הוא אשר נתן לו את הזכות ואף הטיל עליו את החובה להתפלל על זולתו".

על פי הרב הופמן, מהו ההבדל בין תגובת נח על גזירת המבול ובין תגובת אברהם על הגזרה על סדום, ומהו ההסבר להבדל זה? (5 נקודות)

3. פרק כ"ז

א. עיינו בפסוקים א'–י"ז.

בפסוקים אלה יצחק מבקש לברך את יעקב.

(1) על פי מה שלמדתם, הסבירו מדוע פעלה רבקה בניגוד לרצונו של יצחק.

(2) בראשית רבה: "וילך ויקח ויבא לאמו" (פסוק י"ד) – אנוס וכפוף ובוכה".

הוכיחו מן הפסוקים את דברי המדרש.

(8 נקודות)

ב. עיינו בפסוקים י"ח–כ"ה.

(1) על פי פירוש שלמדתם, הסבירו מה בדברי יעקב ליצחק שבפסוקים י"ט–כ' גרם ליצחק לחשוד שהבן שלפניו הוא יעקב ולא יעשו.

(2) רש"י (לפסוק י"ט) – "אנכי יעשו בכרך" – אנכי המביא לך, ועשו הוא בכורך.

רש"י (לפסוק כ"ד) – "ויאמר אני" – לא אמר אני יעשו, אלא אני.

עיינו בשני הפירושים של רש"י, וציינו את הרעיון המשותף לשני הפירושים האלה.

(8 נקודות)

ג. "הקל קול יעקב וְהִזְדִּים יְדֵי יַעֲשׂוֹ" (פסוק כ"ב).

"מנחת יהודה": "הקל קול יעקב וְהִזְדִּים יְדֵי יַעֲשׂוֹ" – הרי סימנים חלוקים [סותרים זה את זה], יבוא השלישי [הסימן השלישי] ויכריע ביניהם [בין הסימנים הסותרים] וזהו הריח, ולכך 'זירח את ריח בגדיו'."

(1) על פי "מנחת יהודה", מה הם הסימנים החלוקים, ומהו הסימן המכריע?

(2) עיינו בפסוקים כ"ב–כ"ז, והביאו ראיה לפירושו של "מנחת יהודה".

(5 נקודות)

4. פרק ל"ז

א. עיינו בפסוקים י"ח-כ"ז.

בפסוקים אלה מוזכרות שלוש הצעות לפגיעה ביוסף.

(1) ציינו בנוגע לכל אחת מן ההצעות מי הציע אותה, ומהי ההצעה.(2) על פי פסוקים אלה, הסבירו את הנימוק להצעה השנייה ואת הנימוק להצעה השלישית.
(10 נקודות)

ב. רש"י (לפסוק כ"ב): "למען הציל אתו" - רוח הקודש מעידה על ראובן.

הסבירו מדוע אין לייחס לראובן את אמירת המילים "למען הציל אתו מידם". (6 נקודות)

ג. עיינו בפסוק כ'.

רש"י (לפסוק כ'): "ונראה מה יהיו חלמותיו" - אמר רבי יצחק: מקרא זה אומר דרשני, רוח הקודש אומרת כן. הם אומרים: נהרגהו, והכתוב מסיים: ונראה מה יהיו חלמותיו, נראה דבר מי יקום, או שלכם או שלי.

רמב"ן (לפסוק כ'): "ונראה מה יהיו חלמותיו" - מליצה דרך לעג, נראה אחרי מותו אם נשתחוה לו.

על פי כל אחד מן הפרשנים, כתבו מי אמר את המילים "ונראה מה יהיו חלמותיו", והסבירו את המטרה באמירה זו.
(5 נקודות)5. פרק נ'

א. עיינו בפסוקים א'-י"ג.

בפסוקים אלה מתוארים שלושה שלבים באבל ובקבורה של יעקב.

ציינו בנוגע לכל אחד מן השלבים:

I. היכן התרחש.

II. מי השתתף בו.

III. כמה זמן ארך האבל (אם הכתוב מציין זאת).

(8 נקודות)

ב. עיינו בפסוקים ט"ו-כ"א.

(1) ממה חששו האחים, ומדוע התעורר חשש זה דווקא לאחר פטירת יעקב?

(2) יוסף הגיב בבכי על דברי האחים.

בראשית רבה (פרשה קא): "ויבך יוסף בדברם אליו" - אמר: כך אחיי חושדין אותי?!"רבי יוסף בכור שור: "ויבך יוסף" - נתגלגלו רחמיו עליהם.על פי כל אחד מן הפירושים, על מי בכה יוסף, ומדוע הוא בכה?

(8 נקודות)

ג. עיינו בפסוקים ד'-ו'.

ספורנו: "וידבר יוסף אל בית פרעה" - כי אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק" (אסתר ד', ב').רש"י הירש: "וידבר יוסף אל בית פרעה" - ...נראה שיוסף לא היה בטוח שבקשתו תתקבל, ולכן רצה לפנות בעקיפין.

קל יותר לשני הצדדים להתעלם מסירוב שניתן ונתקבל באמצעות צד שלישי.

(1) מהי השאלה המתעוררת מפסוק ד' ששני הפרשנים עונים עליה?

(2) ענו על שאלה זו על פי אחד מן הפרשנים.

(5 נקודות)

חלק ב – ישעיה

6. פרק ה', פסוקים א'–ז'

- א. בפסוק ב' במשל הכרם מתוארות פעולות שבעל הכרם עושה כדי להיטיב את כרמו.
 (1) העתיקו מן הפסוק שתי פעולות של בעל הכרם, והסבירו בלשונכם כל אחת מן הפעולות.
 (2) על פי מה שלמדתם, כתבו מהו הנמשל של כל אחת מן הפעולות שהעיתקתם בתת-סעיף (1).
 (8 נקודות)
- ב. (1) עיינו בפסוקים ג'–ו'.
 על פי מה שלמדתם, מדוע בעל הכרם מבקש מן המאזינים לשפוט בינו ובין כרמו, ומהו פסק הדין של בעל הכרם בנוגע לכרמו?
 (2) "וַיִּקְוּ לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשִׁים" (פסוק ב').
 צטטו מהמשך הכתוב את הנמשל למילים המצוטטות, והסבירו בלשונכם נמשל זה.
 (8 נקודות)
- ג. עיינו בפסוקים ח'–ט'.
רש"י (לפסוק ח'): "מגיעי בית בבית" - מקרבים בתיים זה אצל זה, ומתוך כך גוזלים קרקע העניים החלשים שבין שני הבתים".
 (1) על פי רש"י, על איזה חטא הנביא מוכיח את העם?
 (2) הסבירו את הקשר בין חטא זה ובין התוכחה שבפסוק ז'.
 (5 נקודות)

7. פרק מ', פסוקים א'–י"א

- א. (1) עיינו בפסוקים א'–ב'.
 "נַחֲמֵנוּ נַחֲמֵנוּ עַמִּי יֹאמֶר אֱלֹקֵיכֶם" (פסוק א').
 על פי מה שלמדתם, מי נקרא לנחם, ואת מי יש לנחם? כתבו שתי אפשרויות.
 (2) בפסוק ג' קול קורא "פִּנּוּ דֶּרֶךְ ה' יִשְׁרֹוּ בְּעֶרְבָה מִסְלָה לְאֱלֹקֵינוּ".
 כתבו בלשונכם את הדימוי שבפסוק, והסבירו מדוע פסוק זה נחשב דימוי.
 (8 נקודות)
- ב. עיינו בפסוקים ו'–ח'.
 (1) על פי פסוקים אלה, הסבירו את ההשוואה שבין ה' לאדם.
 (2) על פי מה שלמדתם, הסבירו לשם מה הנביא עורך השוואה בין ה' לאדם בנבואת נחמה.
 (8 נקודות)
- ג. (1) "כִּי לָקַחָהּ מִיַּד ה' כַּפְלִים בְּכָל חַטָּאתֶיהָ" (פסוק ב').
אברבנאל מקשה על הפסוק: "איך אמר הנביא שישראל קיבלו מה' כפליים מעוונותיהם, והִנֵּה [ידוע ש] ה' יתברך חשב... למטה מעוונתו, ולא כחטאתו עשה לנו, וגבר חסדו על יראיו".
 הסבירו את הקושיה של אברבנאל על הפסוק.
 (2) בדברי רד"ק יש תשובה על קושיית אברבנאל.
 "כפלים" - רצה לומר שתיים, והוא אומר על שתי גלויות שגלו ישראל... ולמה היה זה [שנענשו בשתי גלויות]?
 בעבור כל חטאותיה".
 על פי רד"ק, הסבירו מה פירוש המילה "כפלים" שבפסוק, וכתבו מהי התשובה על קושיית אברבנאל.
 (5 נקודות)

חלק ג – ישעיה, יונה ותהלים (16 נקודות)

שימו לב: שאלה 9 מיועדת לתלמידים שלמדו את יחידת הבחירה "ביטחון והשתדלות".

ענו על אחת מן השאלות 8–11 (16 נקודות).

8. ישעיה, פרק ו'

א. (1) עיינו בפסוקים א'–ה'.

כיצד הגיב ישעיהו על המראה שראה? הסבירו מדוע הוא הגיב כך.

(2) עיינו בפסוק ח'.

כיצד הגיב ישעיהו על שאלת ה'? הביאו דוגמה לתגובה של נביא או מנהיג אחר, שהגיב באופן שונה על השליחות

שהוטלה עליו.

(8 נקודות)

ב. עיינו בפסוקים ח'–י"ג.

בפסוק י"א הנביא שואל "עַד מָתַי?", וה' עונה על שאלתו.

לפניכם פירוש רש"י לתשובת ה'.

רש"י (לפסוק י"א): "וַיֹּאמֶר" – ידעתי כי לא ישובו עד תבוא פורענות עליהם וילכו בגולה ושאו עריהם מאין יושב".

(1) על פי רש"י, הסבירו את שאלתו של ישעיהו ואת תשובת ה' על שאלה זו.

(2) בפסוק י"ג מתוארות פורענות ונחמה.

על פי מה שלמדתם, צטטו מפסוק י"ג את המילים המתארות פורענות ואת המילים המתארות נחמה,

והסבירו אותן בלשונכם.

(8 נקודות)

שימו לב: שאלה 9 מיועדת לתלמידים שלמדו את יחידת הבחירה "ביטחון והשתדלות".

9. ביטחון והשתדלות

- א. (1) על פי מה שלמדתם, מה הייתה ההתלבטות של חזקיהו בנוגע לאשור, ומה הוא בחר לעשות?
 (2) עיינו בדברי הימים ב, פרק ל"ב.
 מה הן הפעולות שעשה חזקיהו בעקבות הבחירה שבחר? ציינו שתי פעולות מתחומים שונים.
 (3) עיינו בישעיה, פרק כ"ב, פסוקים ט'–י"א.
 על פי פסוקים אלה, מהי הביקורת של ישעיהו?
 (12 נקודות)
- ב. מהו "תבליט לכיש", ומה הוא מתאר? הסבירו כיצד התבליט קשור למלכים ב, פרק י"ח, פסוק י"ג. (4 נקודות)

10. יונה

- א. (1) רד"ק (לפרק א', פסוק א'): "ויש לשאול, למה נכתבה נבואה זו בכתבי הקודש, וכולה על נינוה, שהייתה מאומות העולם, ואין בו זכר לישראל, ואין בכל הנביאים זולתה כמוה".
 הסבירו את השאלה של רד"ק, וכתבו תשובה על שאלה זו על פי מה שלמדתם.
 (2) "וַיִּקֶם יוֹנָה לְבָרֶךְ תְּרִשִּׁישָׁה מִלִּפְנֵי ה' " (פרק א', פסוק ג').
 על פי מה שלמדתם, כתבו שאלה אחת המתעוררת מן המעשה של יונה, וכתבו תשובה על שאלה זו.
 (8 נקודות)
- ב. הפועל "וַיִּמְן" מוזכר ארבע פעמים בספר יונה (בפרק ב', פסוק א', ובפרק ד', פסוקים ו'–ח').
 הסבירו את משמעות הפועל "וימן", וכתבו מהו המסר שאפשר ללמוד מן השימוש המרובה בפועל זה בספר יונה.
 (8 נקודות)

11. תהלים, מזמור קכ"ו

- א. "בְּשׁוֹב ה' אֶת שְׁבִיבַת צִיּוֹן הָיִינוּ כְּחֻלָּמִים" (פסוק א').
מצודת דוד: "בשוב' - ...יאמרו אז: הִנֵּה כל הצרות שעברו הרי הם כאילו חלמנו חלום, רצה לומר: לרוב הטובה שיהיה להם, אז ידמה להם שלא היו הצרות באמת, כי אם בחלום ראו כאילו מצרים להם".
אבן עזרא: "כן יאמר ישראל בשוב ה' את שבותם, אין אדם רואה בהקיץ הפלא הזה, רק בחלום".
 על פי כל אחד מן הפרשנים, הסבירו מהו האירוע המתואר במזמור כחלום, ומדוע המשורר מתאר את האירוע כחלום ולא כהתרחשות במציאות. (8 נקודות)
- ב. (1) "שׁוֹבָה ה' אֶת שְׁבִיבֵתֵנוּ כְּאַפְּיָקִים בְּנֶגֶב" (פסוק ד').
 על פי מה שלמדתם, הסבירו בלשונכם את הדימוי "כְּאַפְּיָקִים בְּנֶגֶב", וכתבו מה אפשר ללמוד מן הדימוי הזה על הגאולה העתידה.
 (2) עיינו בפסוקים ה'–ו'.
 על פי מה שלמדתם, הסבירו את המשל המתואר בפסוקים אלה ואת הנמשל של משל זה.
 (8 נקודות)

בהצלחה!